

VNG position paper Rondetafelgesprek Gebiedsprocessen

16 november 2022

Uw commissie organiseert een rondetafelgesprek over de voortgang rondom gebiedsprocessen. Gemeenten hebben een cruciale rol binnen gebiedsprocessen bij de uitvoering van de verschillende transitie in het landelijk gebied: zonder gemeenten geen uitvoering! Niet overal zijn gebiedsprocessen gestart terwijl er op 1 juli 2023 wel een gedragen gebiedsprogramma gereed moet zijn; dit baart ons zorgen omdat de hoge druk die gevraagd wordt, het maatschappelijk onbehagen wat nog niet is opgelost, weer kan doen oplaaien.

Een goed gebiedsproces realiseert NPLG-doelen en faciliteert de samenleving en bedrijfsleven om te komen tot een toekomst waarin mensen, bedrijven en natuur samen goed gedijen. Wij verzoeken uw commissie daarom aandacht te hebben voor de volgende punten die daarvoor cruciaal zijn;

1. **Geef het gebied genoeg handelingsruimte om opgaven slim te combineren waarmee zij zelf hun toekomstperspectief concretiseren.**

De optelsom van ruimtevraagstukken is groter dan de beschikbare ruimte. Door een integrale aanpak kunnen we alsnog veel mogelijk maken. Ruimtelijke integratie vindt per definitie gebiedsgericht plaats. In de praktijk is het beste schaalniveau daarvoor lokaal tot regionaal. Geef daarom het gebied genoeg mandaat en experimenteeruimte om ruimtevraagstukken effectief op te lossen. Dat betekent een vergunningssystematiek die integrale duurzame doelen niet frustreert maar faciliteert, het opheffen van belemmerende regelgeving, een voldoende bestuurlijk mandaat in de regio en niet te veel Rijksinvulling over 'hoe' het moet.

Vaak gaat het dan om praktische zaken waardoor dingen lukken of mislukken. Hieronder geven we twee voorbeelden van wat met integraal werken bereikt zou kunnen worden bij genoeg mandaat en experimenteeruimte;

- Vijf varkenshouders in Brabant hebben een gezamenlijk emissiearm mestverwerkingssysteem uitgewerkt, die emissies bij de bron aanpakt en emissiereductie realiseert (van verschillende stoffen: CO₂, stikstof, fijnstof) binnen en buiten de stal. Dit initiatief (Innovatiepark De Vlier) wordt ondersteund met rijkssubsidies. Om de brongerichte maatregelen voor de toekomst in stand te houden is het nodig dat de varkenshouders op tijd een doelvergunning krijgen. Lukt dat niet dan zullen deze varkenshouders als gevolg van de deadline van de provincie van 1 januari 2024 toch moeten overschakelen naar end-of-pipe oplossingen en verdwijnen de brongerichte maatregelen op deze locaties voor de lange termijn uit beeld.
- In Noordoost-Twente werken partijen samen voor de productie van biogas als vervanger van aardgas in Boerengas BV. Netbeheerder Cogas kan de boerderijvergisters via een lokaal biogasnetwerk met elkaar verbinden. Met een opwaardeerinstallatie wordt gezamenlijk groengas geproduceerd. De netbeheerder mag echter geen producent zijn van groengas (scheiding van de markten), dus moeten er nu twee aparte bv's worden opgericht, waardoor de maatschappelijke kosten stijgen.

Nodig: overleg met ACM als toezichthouder: hoe kan een dergelijk traject worden geoptimaliseerd en daarmee de maatschappelijke kosten verlaagd.

o **Het MFL-bedrijf op de onmogelijke plek**

Een MFL-bedrijf is gelegen in een uiterwaarde aangemerkt als Natura 2000-gebied. Het combineert landbouw met natuurbeheer, verhoging van biodiversiteit, watermanagement, educatie en recreatie. Daarbij wordt gestreefd naar een gesloten kringloop. Het gebied bestaat uit 30 ha bouwland, 100 ha half-natuurlijk grasland, 20 ha botanisch grasland met diverse landschapselementen en nog 5 ha puur landschapselementen.

Voor Nederlandse begrippen is de boerderij een extensief bedrijf: tachtig koeien en zestig stuks jongvee. Tweederde van de inkomsten komt uit melk en vlees, de rest uit natuur-, waterbeheer en educatieve en recreatieve activiteiten.

Rijkswaterstaat is hier bezig met het nationaal programma Ruimte voor de Rivier;

De agrarische natuurvereniging wil natuurbeheer, zoals het beheer van botanisch grasland, de akkers, de weidevogels en het beheer van alle landschapselementen zoals hagen, heggen, het maaien van poelen, knotten van wilgen etc.;

Veel interesse van "burgers" om te komen kijken: regelmatig rondleidingen, wandelaars in het gebied;

Regelmatig educatie-projecten, waarbij middelbare scholieren bijvoorbeeld aardrijkskundeles volgen in 't land, of de genetische variatie van de veestapel gaan berekenen.

Uitdagingen:

- Er mag niet gebouwd worden in de uiterwaarden
- Er mag geen boerderij gebouwd worden in een natuurterrein
- Bestemmingsplan wijzigingen, B-vergunningen, milieuvergunningen, bouwvergunningen, etc

Dilemma: een multifunctioneel bedrijf is een oplossing voor het gebied maar kent nu te veel uitdagingen. Dit dilemma dient als voorbeeld hoe in voldoende mate te komen tot perspectief wat wél kan.

2. Laat draagkracht in samenleving groeien voor het bereiken van NPLG-doelen op lange termijn: zet daarom ook in op 'brede welvaart' en sociaaleconomisch perspectief.

Hoe ziet mijn toekomst van het landelijk gebied eruit? Hoe houden we genoeg voorzieningen, werkgelegenheid en betaalbare woningen in de toekomst voor vooral ouderen en jongeren? Dat zijn het type vragen die in het landelijk gebied leven én die gaan over het hoofddoel van NPLG: een toekomstbestendig landelijk gebied. Daar ligt ook de kans op draagvlak bij de samenleving voor legitieme en ingrijpende doelen van het Rijk.

Aandachtspunt is dat het NPLG niet te veel als 'Haags beleid' wordt gezien, maar gedragen wordt in het land in de gebiedsprocessen. Hoewel de Haage agenda noodzakelijk en onafwendbaar is gaat daardoor het gesprek eenzijdig over wat niet toekomstbestendig is (o.a. piekbelasters), terwijl we moeten investeren in het hoofddoel NPLG 'hoe dan wel een toekomstbestendig landelijk

gebied?'. Concretiseer dus samen met gebiedspartners zelf een aantrekkelijk perspectief en laat daarmee zien te willen luisteren en handelen naar het signaal van de samenleving in het landelijk gebied dat de overheid zich daar te veel heeft teruggetrokken. Vertaal de verplichte sociaaleconomische impactanalyse (obv WSN) naar sociale en economische doelen per gebied die ook worden genoemd in het integrale gebiedsprogramma per provincie. Geef decentrale overheden hiervoor ook voldoende mandaat om dit te realiseren.

3. Breng uitvoeringscondities snel op orde

Bij punt 1 en 2 zien we dat gemeenten sterk kunnen en willen bijdragen aan het hoofddoel van NPLG. De komende tijd wordt het belangrijk dit concreet te maken en verder hande en voeten te geven. Daarbij zijn de uitvoeringscondities cruciaal en of ze daarvoor voldoende kansen krijgen. Zo kan nog niet voldoende ingeschat worden hoe deze transitie samenhangt met andere opgaven. Voor de problemen en is nog niet duidelijk hoe de uitvoering van deze transitie samenhangt met andere opgaven. Daardoor kunnen gemeenten hun effectieve rol onvoldoende innemen. Dit vertraagt het behalen van NPLG-doelen, of zorgt ervoor dat er (mogelijk nadelige) effecten zijn op andere transities.

Uitvoeringscondities zijn onder meer:

1. Helderheid van het kabinet over de impact van Water en Bodem sturend op het landelijk gebied, de impact van de evaluatie van de Kaderrichtlijn Water in 2027 en impact bevindingen studiegroep grondwater. Of anders gezegd, voordat de transitie kan starten moet helder zijn waar deze concreet over gaat en die helderheid kan grotendeels alleen door het Rijk worden gegeven.
2. Breng de instrumentenkoffer op orde: kijk eerst of huidige en juridisch houdbare instrumenten genoeg werken (WRO, WILG, PIP, etc.), zet daarna eventueel nieuwe instrumenten in.
3. Beschikbaarheid van kennis en capaciteit in de regio, want 'ieder voor zich' menskracht werven op een structureel te krappe arbeidsmarkt helpt uiteindelijk niet om als één overheid samen te werken aan NPLG.
4. Genoeg tijd voor een realistisch proces waarin vertrouwen kan herstellen en er een gedragen gebiedsprogramma ontstaat om de komende jaren mee te werken. Doelen en perspectief worden telkens later bekend, terwijl de deadline op 1 juli 203 blijft staan: dit kan onnodig verdere splijting in de samenleving voeden en verstoring van openbare orde.
5. Direct zorgen voor bevoorschotting van uitvoerings- en proceskosten want nu is inzet nodig en de start van het transitiefonds per 1 januari 2024 is daarvoor dan te laat.
6. Inzicht in of er voldoende middelen en capaciteit is om de samenleving handelings- en toekomstperspectief te kunnen bieden

4. Rol kabinet

In relatie tot de gebiedsprocessen en de verschillende opgaven in het landelijk gebied is het van belang dat het kabinet op korte termijn structurende keuzes maakt, daarin prioriteert en perspectief biedt. Een integrale kijk over de verschillende opgaven heen is daarbij noodzakelijk.

- Eind oktober heeft de VNG een position paper voor het debat over het advies van Johan Remkes en de behandeling van de begroting van LNV aan de Kamer gestuurd met daarin een uiteenzetting waarom er zonder gemeenten geen gebiedsproces van de grond kan komen. Als achtergrondinformatie kunt u dit [hier nalezen](#).